

K R O N I K A N A U K O W A

**Profesor Aleksander Wróblewski
(1911-1985)**

Fot. 1. Doktor Aleksander Wróblewski
(Fot. Witold Czarnecki, Poznań 1953)

Sergiusz Riabinin

Drogi Olesiu
Twojej pamięci w hołdzie

Jakim był Aleksander Wróblewski?

Jakim był Aleksander Wróblewski?

Skromnym

cichym

prostym

pogodnym

życzliwym

prawym

żarliwym przyrodnikiem

wiecznie głodnym badaczem

mądrym skromnością, ciszą, wiedzą

Był poprostu człowiekiem niezwykajnie

zwyczajnym

zdrowym

nie skażonym hałasem, reklamą, błyszczeniem

Świętym może nie był

ale był jak wierzba nad wodą

jak grusza w polu

jak żyzna ziemia wśród bruków życia

Czyż to nie dużo?!

Lublin, marzec 1985

Nauki przyrodnicze poniosły bolesną stratę przez śmierć Aleksandra Wróblewskiego, profesora zoologii, entomologa i hydrobiologa, wybitnego znawcy pluskwiaków różnoskrzydłych środowisk wodnych, wieloletniego czynnego członka Polskiego Towarzystwa Entomologicznego i Polskiego Towarzystwa Zoologicznego oraz Polskiego Towarzystwa Hydrobiologicznego.

Aleksander Franciszek Wróblewski urodził się 2 grudnia 1911 r. w Poznaniu, jako syn Walentego i Marii. Ojciec był robotnikiem fabrycznym, bytującym wówczas z pięcioosobową rodziną w małym mieszkaniu. Aleksander wychowywał się więc w trudnych warunkach. W szkole podstawowej

na zdolności młodego Olka zwrócił uwagę nauczyciel Józef Lewandowicz, który zachęcił Jego rodziców, aby Go dalej kształcili. Zdał więc egzamin do Gimnazjum Humanistycznego im. Karola Marcinkowskiego w Poznaniu, które ukończył w 1930 r. Po otrzymaniu świadectwa dojrzałości odbył roczną służbę wojskową w Szkole Podchorążych Rezerwy Piechoty w Jarocinie, po czym zapisał się na studia w Uniwersytecie Poznańskim.

Już bardzo wczesnie Aleksander Wróblewski wykazywał zamiłowanie do przyrody, do rozbudzenia którego przyczyniły się częste wycieczki z ojcem w okolice Poznania. Wybrał więc kierunek studiów biologicznych na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym, podczas których słuchał wykładów znakomitych profesorów, jak Antoniego Jakubskiego, Józefa Paczoskiego i Adama Wodziczki. Pracę dyplomową wykonał w Zakładzie Zoologii Systematycznej pod kierunkiem prof. Jana Grochmalickiego, a egzamin magisterski złożył w 1936 r. W czasie studiów w 1934 r. Aleksander został laborantem w tym Zakładzie, co było wówczas wyróżnieniem, i na tym stanowisku pozostawał aż do wybuchu drugiej wojny światowej; ponadto w latach 1936–1939 był nauczycielem przyrodoznawstwa w Miejskim Gimnazjum Kupieckim w Poznaniu. W tym też okresie opublikował swą pierwszą pracę naukową o występowaniu w małych stawkach na łąkach pod Jastarnią skorupiaka *Limnadia lenticularis* L. (1937), bardzo rzadkiego gatunku z rzędu *Conchostraca*.

W czasie gromadzenia materiałów do pracy magisterskiej na temat pluskwiaków wodnych okolic Poznania (1939 a) A. Wróblewski poznał znakomitego zoologa i wybitnego znawcę pluskwiaków różnoskrzydłych, prof. Tadeusza Jaczewskiego, który od razu okazał Mu wiele życzliwości i zachęcał do dalszych badań nad tymi owadami, a później nie szczędził rad i wskazówek. Wbrew jednak przewidywaniom prof. T. Jaczewskiego, który po tym – jak mówił – niezbyt interesującym terenie nie spodziewał się wiele, A. Wróblewski stwierdził tu występowanie 44 gatunków pluskwiaków wodnych, co stanowiło 80% gatunków znanych z kraju. Z czasem przez coraz ściślejszą współpracę badaczy, znajomość ich przerodziła się w przyjaźń.

W 1939 r. A. Wróblewski został zmobilizowany z przydziałem do 58 Pułku Piechoty WP i w Iłowie nad Bzurą w dniu 17 września dostał się do niewoli niemieckiej. Cały okres wojny przebywał w obozach jenieckich, przy czym jako podchorąży w międzynarodowych Stalagach. Tam zaprzyjaźnił się z jeńcami angielskimi i mimo, że był zmuszony do ciężkiej pracy fizycznej, nauczył się biegle języka angielskiego. Sam zaś w zimowych miesiącach, kiedy nie obowiązywała praca, uczył innych biologii, botaniki i zoologii.

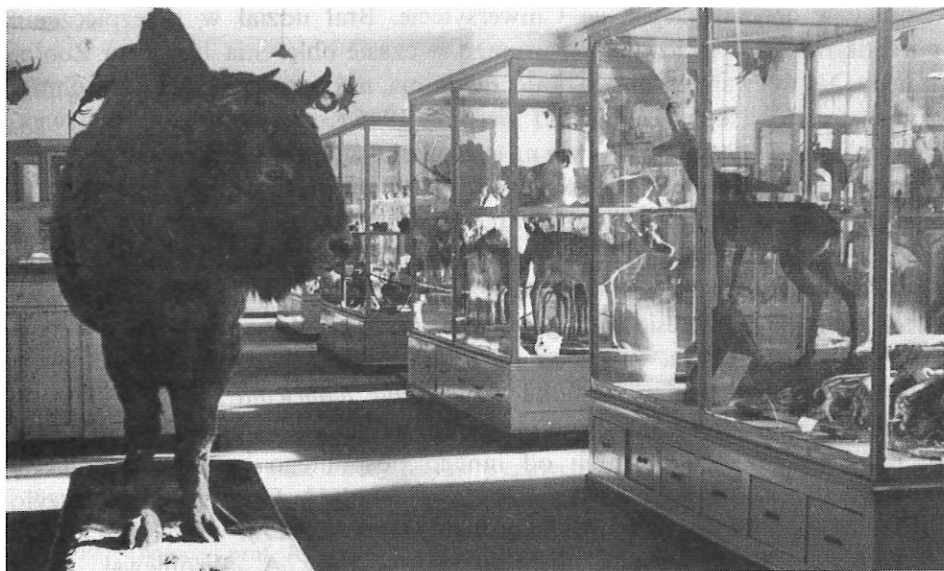
Po uwolnieniu z niewoli przez wojska radzieckie, w 1945 r. A. Wróblewski powrócił natychmiast do kraju i znalazł się we Wrocławiu, gdzie na apel prof. Stanisława Kulczyńskiego, pełnomocnika Ministra Oświaty, zgłosił się

do pracy w organizującym się Uniwersytecie. Brał udział w zabezpieczeniu i porządkowaniu częściowo zniszczonego w czasie oblężenia Instytutu Zoologicznego. Na wezwanie prof. Kazimierza Simma, następcy prof. Jana Grochmalickiego, powrócił do Poznania i 1 sierpnia 1945 r. rozpoczął pracę w swym macierzystym Zakładzie, w którym na stanowisku adiunkta pracował do r. 1950. Jednocześnie od jesieni 1945 r. do połowy 1949 r. wykładał biologię i zoologię na Studium Wstępnym Uniwersytetu Poznańskiego.

W 1949 r. Aleksander Wróblewski na podstawie pracy „Nowy gatunek krajowy z rodziny *Veliidae* (*Heteroptera*)” (1938) uzyskał stopień naukowy doktora filozofii w zakresie zoologii. Wobec dzisiejszych wymagań, stawianych rozprawom doktorskim, praca ta może wydawać się zbyt mała, jednakże tego nowego dla wiedzy gatunku *Microvelia umbricola* sp. n. – jak się później okazało – nawet najwybitniejsi znawcy pluskwiaków wodnych, jak np. E. Wagner, nie odróżniali od innego pospolitego gatunku *Microvelia reticulata* (Burm.) [= *Hydroessa schneideri* Scholtz.]. Dobrze to świadczyło o zmyśle obserwacyjnym i wnikliwości młodego badacza.

W 1950 r. na propozycję Ministerstwa Oświaty A. Wróblewski objął kierownictwo Muzeum Przyrodniczego w Poznaniu, mieszczące się przy ul. K. Świerczewskiego 19, które po wojnie przedstawiało właściwie magazyn rozmaitych zbiorów. W 1953 r. Muzeum włączono do Instytutu Zoologii PAN w Warszawie, jako jego oddział i takim pozostawało do roku 1975. Będąc kierownikiem Muzeum, a później Oddziału Instytutu Zoologii PAN, A. Wróblewski dokonał remontu i przebudowy budynku, zorganizował stałą wystawę fauny krajowej. Wystawa ta przyczyniła się do popularyzacji zoologii i paleontologii, a wielu uczniów szkół średnich zachęciła do podjęcia studiów przyrodniczych. Służyła również pomocą w zajęciach dydaktycznych dla słuchaczy Uniwersytetu. Placówka pod kierunkiem A. Wróblewskiego rozwinęła się w wydajnie pracujący ośrodek badań entomologicznych i hydrobiologicznych, których ukoronowaniem było zbiorowe opracowanie fauny podgrzanych wód Jezior Konińskich. Opublikowano wtedy ponad 200 doniesień oraz wiele artykułów i notatek.

Po ukończeniu remontu i rozbudowy Muzeum, zorganizowaniu pracowni i stałej wystawy, w 1954 r. docent, a od roku 1963 profesor A. Wróblewski mógł wreszcie podjąć intensywną pracę badawczą. W dalszym ciągu opracowywał pluskwiaki wodne, przede wszystkim z bogatego w gatunki rodzaju *Micronecta* Kirkaldy, a między innymi wykrył dwupostaciowość skrzydeł u wszystkich gatunków europejskich. Wkrótce też stał się najlepszym znawcą tego rodzaju. Świadczą o tym nie tylko prace poświęcone tej grupie pluskwiaków z różnych krajów i stron świata: Polski (1958 a), Węgier (1960 b, 1962 e), Algierii (1964 a), Birmy, Indii, Jawy, Półwyspu Malajskiego i Tajwanu (1968 b), Cejlonu (1964 b, 1968 b, 1972 a), Melanezji (1962 d), Wietnamu (1962 c, 1967 a), Związku Radzieckiego (1963 b) i Australii (1970 c, 1972 b).

Fot. 2. Fragment sali wystawowej Muzeum Przyrodniczego w Poznaniu (Fot. Zygmunt Pniewski, Poznań 1960)

Dowodem tego są również materiały nadsyłane Mu do opracowania z wielu muzeów, a także liczne rady i konsultacje udzielane przez Niego innym specjalistom.

Oprócz wymienionych pluskwiaków wodnych A. Wróblewski zajmował się również innymi pluskwiakami różnoskrzydłymi, w szczególności rodziną *Saldidae*, której poświęcił piękną monografię (1966), a także klucz do oznaczania (1968 a). Później, już po śmierci prof. T. Jaczewskiego, uzupełnił i ostatecznie przygotował do druku dwa dalsze zeszyty „Kluczy do oznaczania owadów Polski”, opracowane z nim wspólnie, a mianowicie zeszyt 2 (1978) i 4 (1976) części XVIII, poświęcone różnym rodzinom pluskwiaków wodnych. Interesował się historią nauki ojczystej i ogłosił kilka takich publikacji, jak np. „Historia zbiorów przyrodniczych Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Poznaniu” (1957), czy rozdział „Hydrobiologia” w zbiorowym dziele pt. „Nauka w Wielkopolsce” (1973 b), ponadto opracował kilka biogramów i wspomnień o zmarłych przyrodnikach.

Z dniem 1 stycznia 1982 r. Profesor Aleksander Wróblewski przeszedł na emeryturę, lecz w niczym nie zmienił swego trybu życia. Nadal codziennie przychodził do Zakładu, pracował naukowo i pełnił wszystkie inne swe obowiązki.

Jak wspominałem, pod Jego kierownictwem Poznański Oddział Instytutu Zoologii PAN rozwinął się w prężny ośrodek badań hydrobiologicznych. W siedzibie Oddziału mieściła się też redakcja wydawnictwa „Fauna słodko-

wodna Polski”, którego w latach 1968-1982 Profesor A. Wróblewski był przewodniczącym Komitetu Redakcyjnego, a właściwie redaktorem prowadzącym, ponieważ wszystkie opracowania – niezależnie od tego, kto je redagował – przechodziły przez Jego ręce; starannie je czytał i w razie potrzeby poprawiał. Do pierwszego zeszytu wstępnego „Fauny słodkowodnej Polski” przygotowywał szczegółowy przegląd wszystkich dotąd stwierdzonych w Polsce grup zwierząt, liczący razem kilka tysięcy gatunków. Wymagało to olbrzymiego nakładu pracy, zdobycia i krytycznego wykorzystania piśmiennictwa do nich się odnoszącego, a także ożywionej korespondencji ze specjalistami. Dzieło to, mające stanowić podstawę dalszych badań, choć bardzo daleko posunięte, niestety nie zostało dokończony. Być może jednak uczniowie Profesora doprowadzą je do końca.

Profesor A. Wróblewski projektował przekształcenie Oddziału Instytutu Zoologii PAN w samodzielny Zakład Hydrobiologii PAN i szczegółowo uzasadnił potrzebę takiej placówki właśnie w Poznaniu, jak również ułożył jej program badawczy. Niestety tę tak dobrze pracującą placówkę decyzją Sekretarza Wydziału II Nauk Biologicznych PAN włączono do Zakładu Biologii Rolnej (obecnie Zakład Biologii Rolnej i Leśnej) PAN, a przy tym zlikwidowano Muzeum Przyrodnicze. W jego miejsce obecnie są urządzane zmienne wystawy przyrodnicze.

Oprócz intensywnej pracy badawczej, Profesor A. Wróblewski prowadził w latach 1960–1969 wykłady z hydrobiologii dla słuchaczy kierunku biologii w Uniwersytecie A. Mickiewicza, a poza tym pełnił wiele rozmaitych funkcji społecznych. Był przewodniczącym Oddziału Poznańskiego w latach 1952–1959 i 1969–1973 Polskiego Towarzystwa Entomologicznego oraz w latach 1963–1968 i 1980–1983 Polskiego Towarzystwa Hydrobiologicznego. W latach 1978–1981 był przewodniczącym Komisji Biologicznej Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk. W latach 1967–1975 pełnił obowiązki redaktora naczelnego Polskiego Pisma Entomologicznego. Ponadto był członkiem rad redakcyjnych kilku wydawnictw i rad naukowych różnych instytucji, jak np. Rady Ochrony Dóbr Kultury przy Wojewódzkim Konserwatorze Zabytków w Poznaniu. Należy zaznaczyć, że był również promotorem czterech przewodów doktorskich oraz recenzentem osiemnastu rozpraw doktorskich i habilitacyjnych.

W ostatnich latach profesor Aleksander Wróblewski zajął się rewizją bogatej fauny pluskwiaków wodnych z rodziny *Micronectidae* Afryki i z niecierpliwością oczekiwał obiecanych Mu nowych materiałów. Kiedy one wreszcie nadeszły, wiedząc o nieuchronnie zbliżającej się śmierci, kazał je odesłać i z godnym podziwu spokojem starał się zlikwidować wszystkie swe sprawy.

Po ciężkiej chorobie zmarł 1 lutego 1985 r. w Poznaniu, pochowany na miejscowym cmentarzu komunalnym na Junikowie. Osierocił liczną rodzinę, której był bardzo oddany. Cechowała Go niezwykła skromność,

prawość charakteru i życzliwość dla wszystkich. Pomimo wielu obowiązków, zawsze znajdował czas dla każdego, kto zwrócił się do Niego z prośbą o radę, czy jakkolwiek inną pomoc. Charakter Jego najlepiej oddaje zamieszczony piękny wiersz Sergiusza Riabinina. Wszyscy, których darzył przyjaźnią i którzy Go bliżej znali, zachowają Go w pamięci jako wzór człowieka i pracownika nauki.

PUBLIKACJE ALEKSANDRA WRÓBLEWSKIEGO

- 1937 *Limnadia lenticularis* L. w Polsce. *Fragm. Faun. Mus. Zool. Pol.*, Warszawa, **3**, 6: 33–36.
- 1938 Nowy gatunek krajowy z rodziny *Veliidae* (*Heteroptera*). *Ann. Zool.*, Warszawa, **13**, 19: 213–217.
- 1939 a Pluskwiaki różnoskrzydłe wodne (*Hemiptera*–*Heteroptera aquatilia*) okolic Poznania. *Fragm. Faun. Mus. Zool. Pol.*, Warszawa, **4**, 6: 107–142.
- 1939 b Nowe stanowiska rzadszych gatunków pluskwiaków wodnych w Polsce. *Fragm. Faun. Mus. Zool. Pol.*, Warszawa, **4**, 7: 143–148.
- 1939 c *Microvelia umbricola* Wróblewski (*Veliidae*, *Hemiptera*–*Heteroptera*). *Spraw. Pozn. Tow. Przyj. Nauk*, Poznań, **1939**, 2: 107–108.
- 1952 Pluskwiaki różnoskrzydłe (*Hemiptera*–*Heteroptera*) wód wyspy Wolin (Pomorze Zachodnie). *Pozn. Tow. Przyj. Nauk*, Wydz. Mat.-Przyr., Pr. Kom. Biol., Poznań, **13**, 9: 341–362.
- 1953 Muzeum Przyrodnicze w Poznaniu. *Kosmos*, Ser. Biol., Warszawa, **2**, 3–4: 94–96.
- 1956 Prof. dr Kazimierz Simm (1884–1955). *Ekol. Pol.*, Ser. B, Warszawa, **2**, 1: 67–69.
- 1957 Historia zbiorów przyrodniczych Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Poznaniu. *Roczn. Hist.*, Poznań, **23**: 501–508.
- 1958 a Krajowe gatunki z rodzaju *Micronecta* Kirk. (*Heteroptera*, *Corixidae*) – The Polish species of the genus *Micronecta* Kirk. (*Heteroptera*, *Corixidae*). *Ann. Zool.*, Warszawa, **17**, 10: 247–382.
- 1958 b Nowe i rzadsze w faunie Wielkopolski gatunki pluskwiaków (*Heteroptera*) wodnych. *Przyr. Polski Zach.*, Poznań, **2**, 2 (4): 155–157.
- 1960 a Notes on some asiatic species of the genus *Micronecta* Kirk. (*Heteroptera*, *Corixidae*). [I]. *Ann. Zool.*, Warszawa, **18**, 17: 301–331.
- 1960 b *Micronectinae* (*Heteroptera*, *Corixidae*) of Hungary and some adjacent countries. *Acta Zool. Acad. Sci. Hung.*, Budapest, **6**, 3 4: 439–458.
- 1960 c O występowaniu pijawki lekarskiej *Hirudo medicinalis* L. w Wielkopolsce i na Pomorzu. *Przyr. Polski Zach.*, Poznań, **4**, 1–4 (11–14): 109–116.
- 1962 a Notes on some asiatic species of the genus *Micronecta* Kirk. (*Heteroptera*, *Corixidae*). II. *Bull. Acad. Pol. Sci.*, Cl. II, Warszawa, **10**, 1: 29–32.
- 1962 b Notes on some asiatic species of the genus *Micronecta* Kirk. (*Heteroptera*, *Corixidae*). III. *Bull. Acad. Pol. Sci.*, Cl. II, Warszawa, **10**, 1: 33–39.
- 1962 c Notes on *Micronectinae* from Viêt-Nam (*Heteroptera*, *Corixidae*). *Bull. Acad. Pol. Sci.*, Cl. II, Warszawa, **10**, 5: 175–180.
- 1962 d Notes on *Micronectinae* from Melanesia (*Heteroptera*, *Corixidae*). *Bull. Acad. Pol. Sci.*, Cl. II, Warszawa, **10**, 8: 319–324.
- 1962 e *Micronecta minutissima* (L.) (*Heteroptera*, *Corixidae*) a new species for Hungary. *Ann. Hist.-Nat. Mus. Hung.*, Budapest, **54**, (Pars Zool.): 381–382.
- 1963 a Notes on some asiatic species of the genus *Micronecta* Kirk. (*Heteroptera*, *Corixidae*). IV. *Bull. Acad. Pol. Sci.*, Cl. II, Warszawa, **11**, 4: 283–287.

- 1963 b Notes on *Micronectinae* from the U.S.S.R. (*Heteroptera, Corixidae*). Ann. Zool. Warszawa, **21**, 18: 463-484.
- 1964 a Notes on *Micronectinae* (*Heteroptera, Corixidae*) from North-Western Africa. Comment. Biol., Helsingfors, **26**, 9: 1-16.
- 1964 b Notes on *Micronectinae* (*Heteroptera, Corixidae*) from Ceylon. Bull. Acad. Pol. Sci., Cl. II. Warszawa, **12**, 4: 165-170.
- 1966 Shorebugs (*Heteroptera, Saldidae*) of Poland. Pol. Pismo Entomol., Wrocław, **36**, 2: 219-302.
- 1967 a Further notes on *Micronectinae* from Viêt-Nam (*Heteroptera, Corixidae*). Pol. Pismo Entomol., Wrocław, **37**, 2: 229-251.
- 1967 b Karol Pluciński (1873-1966). Pol. Pismo Entomol., Wrocław, **37**, 2: 421-422.
- 1968 a *Leptopodidae* i *Saldidae*. «Klucze do oznaczania owadów Polski», cz. XVIII (Pluskwiaki różnoskrzydłe - *Heteroptera*), z. 3 (58), 35 ss. (127 rys.). Warszawa, PT Entomol. - PWN.
- 1968 b Notes on australian *Micronectinae* (*Heteroptera, Corixidae*). Pol. Pismo Entomol., Wrocław, **38**, 4: 753-779.
- 1970 a Jerzy Wojciech Szulczewski (1879-1969). Pol. Pismo Entomol., Wrocław, **40**, 1: 211-216.
- 1970 b Uwagi o faunistycznych badaniach owadów wodnych w Polsce. Pol. Pismo Entomol., Wrocław, **40**, 3: 447-457.
- 1970 c Notes on australian *Micronectinae* (*Heteroptera, Corixidae*). Pol. Pismo Entomol., Wrocław, **40**, 4: 681-703.
- 1971 a Recenzja: A. Kaltenbach - *Embioidea* (Spinnfüssler). Pol. Pismo Entomol., Wrocław, **41**, 1: 231.
- 1971 b Recenzja: M. Beier - *Mantodea* (Fangheuschrecken). Pol. Pismo Entomol., Wrocław, **41**, 1: 233-234.
- 1971 c Recenzja: M. Beier - *Phasmida* (Stab- oder Gespensterheuschrecken). Pol. Pismo Entomol., Wrocław, **41**, 1: 235.
- 1971 d Recenzja: M. Beier - 1. Diagnose, 2. Geschichte der Entomologie, 5. Klassifikation. B. B. Rodendorf - 3. Paläontologie, 4. Phylogenie. In: Handbuch der Zoologie, 2. Auflage, Gegründ. von W. Kükenthal. Pol. Pismo Entomol., Wrocław, **41**, 1: 237-238.
- 1972 a Further notes on *Micronectinae* (*Heteroptera, Corixidae*) from Ceylon. Pol. Pismo Entomol. Wrocław, **42**, 1: 3-52.
- 1972 b Supplementary notes on australian *Micronectinae* (*Heteroptera, Corixidae*). Pol. Pismo Entomol., Wrocław, **42**, 3: 517-526.
- 1973 a XXXIII Zjazd Polskiego Towarzystwa Entomologicznego. Pol. Pismo Entomol., Wrocław, **43**, 3: 575-578.
- 1973 b Hydrobiologia. Rozdział w dziele „Nauka w Wielkopolsce”, s. 749-760. Poznań, Wyd. Pozn. Tow. Przyj. Nauk.
- 1973 c Paprotka zwyczajna *Polypodium vulgare* jako epifyt. Chrońmy Przyr. Ojcz., Kraków, **29**, 4: 47-48.
- 1974 Prof. dr Tadeusz Jaczewski (1899-1974). Pol. Pismo Entomol., Wrocław, **44**, 4: 689-704.
- 1975 (wspólnie z Tadeuszem Jaczewskim) Further notes on aquatic *Heteroptera* from Mongolia. Pol. Pismo Entomol., Wrocław, **45**, 1: 51-61.
- 1976 a (wspólnie z Tadeuszem Jaczewskim) *Hebridae, Mesoveliidae, Hydrometridae, Veliidae* i *Gerridae*. «Klucze do oznaczania owadów Polski», cz. XVIII (Pluskwiaki różnoskrzydłe - *Heteroptera*), z. 4 (95), 32 ss. (45 rys.). Warszawa, PT Entomol. - PWN.
- 1976 b Maria Młodzianowska-Dyrdowska (1885-1931). zoolog. Pol. Słownik Biogr., Kraków, **21**, 3(90): 420-421.

- 1977 Further notes on australian *Micronectinae* (*Heteroptera*, *Corixidae*). Pol. Pismo Entomol., Wrocław, 47, 4: 683-690.
- 1978 (wspólnie z Tadeuszem Jaczewskim) *Corixidae*, *Notonectidae*, *Pleidae*, *Nepidae*, *Naucoridae* i *Aphelochiridae*. «Klucze do oznaczania owadów Polski», cz. XVIII (Pluskwiaki różnoskrzydłe – *Heteroptera*), z. 2 (106), 68 ss. (189 rys.). Warszawa, PT Entomol. – PWN.
- 1981 Stan zbadania entomofauny wodnej w Polsce. Wiad. Entomol., Warszawa – Wrocław, 1 (1980), 4: 235-240.

Przyjęto do druku 1985. 12. 17

Jan Rafalski